

Арутюнян Татевік

ОБРЯДИ І ТРАДИЦІЇ ПОДІЛЛЯ

Актуальність даної статті зумовлена потребою подальшого дослідження української культури. Основними завданнями є ознайомлення із обрядами та традиціями, особливостями фольклору подолян.

Ця тема була предметом дослідження подільських авторів. Так, наприклад, стаття О. Шалак «Фольклор Поділля—одне із джерел повісті Тараса Шевченка Варнак: інтерпретація мотивів та образів», де дослідниця осмислює зв'язок повісті Т. Шевченка «Варнак» із фольклорними переказами, легендами, піснями, розглядає спільні мотиви та концепти, інтерпретаційні засоби, до яких вдавався письменник; І. Батирєва «Традиційна культура Поділля у дослідженнях другої половини ХІХ—початку ХХ ст.», який приділив увагу методиці збирання і публікації польового етнографічно-фольклорного матеріалу, збирання прислів'їв і приказок та інших фольклорних матеріалів.

Український народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, надбаних багатьма поколіннями. З прадавніх часів із покоління в покоління передається життєва мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладені в українських звичаях, обрядах, фольклорі, адже в них – історія та світосприймання нашого народу. У них пояснюються та обґрунтовуються взаємини між людьми, цінність духовної культури, єдності народу.

Дуже тісно народна творчість пов'язана із звичаями, що являють собою закони, якими українці керувались щоденно. Народ об'єднує не тільки мова, а й звичаї.

Дохристиянські звичаї гармонійно переплелися з релігійними, утворивши обряди, які ми маємо на сьогодні: колись Різдво припадало на свято зимового повороту сонця, вісника врожаю та щастя, про що й співається у колядках. У них переплелися мотиви хліборобські, військові, казково-фантастичні, весільні та біблійно-релігійні.

Більшість людей сприймають народні обряди як театралізовані вистави, а давні обрядові пісні – лише як мистецькі твори. Таке сприйняття культивувалося в період радянського «войовничого атеїзму», який заперечував не лише християнський світогляд, але й будь-які національно-закорінені духовні явища. Їх називали «пережитками минувшини» й «забобонами», протиставляючи їм досягнення технічного прогресу.

Всі народи, навіть найбільш ізольовані від світової спільноти, так чи інакше витворювали й продовжують витворювати свої системи обрядів у різних сферах людського життя. Наявність обрядової культури – не лише підсвідома потреба людської психіки. Народні обряди та обрядові пісні, застосовані у належному місці і в належний час, є могутнім засобом гармонізації довкілля. Причому людина за цих обставин стає невід'ємною й природньою частиною цього довкілля, гармонізуючи його зсередини, наводячи у ньому лад.

Певно усі помічали, що народні свята якнайкраще реалізуються окремими гуртами друзів і однодумців, знайомих між собою і об'єднаних за місцем проживання, віком тощо. На таких святах не буває глядачів – лише учасники, воно завжди має величезний вплив і запам'ятовується надовго.

Організоване масове свято – важлива форма культурної та просвітницької роботи, яка завжди передбачає хоча б умовну наявність «сцени» й «публіки» – а це одразу накладає свої вимоги. Насамперед це залежність від державного чи спонсорського фінансування – як мінімум, для трансляції гучномовців, роботи організаторів, придбання необхідного реквізиту тощо. Обов'язково треба подбати про безпеку, громадський порядок, харчування, туалети, медичну допомогу, сценарій і послідовність дій. Варто усвідомлювати також, що організоване «згори» масове народне свято фактично перетворюється на мистецьке ознайомлення присутніх з народною традицією, а також організоване залучення людей до окремих елементів народного святкування, які надаються за таких обставин.

Тажко для конкретизації історико-етнографічного регіону річне коло свят може мати свої відмінності: наприклад, значні території Полісся й Карпат не мають розвиненої традиції святкування Купала; Київське Полісся на Трійцю має проводи «русалок» – покійних предків та інші особливості певних місцевостей. У традиційній культурі не буває випадковостей, тому при організації масових заходів етнографічної тематики варто спиратися насамперед на місцеві традиції та їх природність для ситуативного докільля.

Обряди охоплюють все життя людини від народження до смерті (пологи, запросини баби-повитухи, відвідини новонародженого та породіллі, хрестини, дівування, заручини, весілля, поховання); всі сфери людської діяльності та сільського господарства (заклик весни, веснянки, перша борозна, зажинки, жнива, обжинки, Спас).

Сімейне життя на Поділлі традиційно супроводжувалось різноманітними обрядами та ритуалами, які в символічній формі визначали певні етапи життя та розвитку, а весілля являло собою справжню народну драму, до якої включались ігрові дії, танці, співи, музика, гуляння. Також визначною подією було народження дитини, адже за народним уявленням «хата з дітьми - базар, а без них цвинтар». Існували також було особливе ставлення до вагітної жінки, її не можна було лаяти та ображати, їй слід було якомога довше приховувати вагітність, щоб ніхто не знав і не врік, щоб не тяжко було народити. Аби дитина була здоровою, до першої купелі лили свячену воду. Дівчаткам додавали меду, молока та квітів, щоб були гарними, а хлопчикам - дев'ясилу, щоб росли здоровими та дужими.

Новонароджену треба було якнайшвидше охрестити. У церковному обряді хрещення на перший план виступають хрещені батьки, ролі яких надавали особливого значення. Вони шанувалися як близькі родичі і були для хрещеника другими батьками, бо мали за обов'язок опікуватися дитиною, брати участь у її вихованні, допомагати у скрутну хвилину. Хресні мали бути хрещеними та

перебувати у церковному шлюбі. Після хрещення до хати сходились родичі та сусіди. Не можна було приходити з порожніми руками.

Приділяючи увагу сімейним звичаям на Поділлі важливо не забувати про приймацтво – це перехід чоловіка до батьків дружини. Цей звичай має коріння ще зі скіфських часів. Зазвичай браталися у присутності односельців.

Багатий скарб звичаїв та традицій нашого Поділля ми отримали в спадок і мусимо зберегти його та, нічого не втративши, передати нашим дітям, щоб не перервався зв'язок поколінь, щоб зберегти генетичну пам'ять нашого народу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Олекса Воропай. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – Т.І,ІІ. – Мюнхен: Українське видавництво, 1958.
- 2.Як. Ковальчук. Свята на Україні у звичаях та забобонах. – Харків, 1930.
- 3.Гнат Танцюра. Записки збирача фольклору. – Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1958.
- 4.Борисенко Валентина Кирилівна. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців [Текст]: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / В. К. Борисенко; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К.: Унісерв, 2000..
- 5.Воропай Олекса Звичаї нашого народу [Текст]: етнограф. нарис / О. Воропай. - Мюнхен: Українське видавництво, 1958 . Т. 1. - 1958. - 448 с.
- 6.О. Шалак «Фольклор Поділля—одне із джерел повісті Тараса Шевченка Варнак: інтерпретація мотивів та образів». – 2014.
- 7.І. Батирева «Традиційна культура Поділля у дослідженнях другої половини ХІХ–початку ХХ ст.». – 2005.

Пірус Тетяна

ІСТОРІЯ СЕЛА РАХНИ ЛІСОВІ ШАРГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У НАРОДНИХ ОПОВІДАННЯХ

Автор продовжує дослідження історію села Рахни Лісові за допомогою народних оповідань. Народні оповідання – жанр усної народної творчості, який описує конкретні події із життя народу і може мати одного або декількох авторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує одна публікація, присвячена народним оповіданням села Рахни Лісові [1]. У цій праці подано нові оповідання, записані автором у 1999 – 2020 роках від жителів села.

Метою статті є висвітлення історії села Рахни Лісові на основі усних свідчень його мешканців, які зберегли цікаві факти про приватне життя та господарювання рахнян.

Виклад основного матеріалу здійснено у формі народних оповідань, записаних від жителів села. Народні оповідання села Рахни Лісові доповнюють його історію яскравими і цікавими фактами.

Коваль Іскра

У Рахнах було багато майстрів, які могли зробити для замовника усе, що хотів би він мати. Навіть рахнян, які мали прізвище, Майстренко, було у селі чимало. Та не кожному вдавалось витворити щось таке, аби здивувати. Вже забулося справжнє прізвище того чоловіка, розібрали хату, у якій він жив, і давно немає